

Móser Zoltán

Szívünk megsomorodott

1. Az egyik nap nagyon rosszul aludtam: valakiről, valaki haláláról álmodtam azon a vasárnap éjszakán. Ugyanaz történt most velem is, mint annak idején Jékely Zoltánnal, aki megálmodta a szeretett jó barát, Kormos István halálát. Nem tudta, hogy kiről álmodik, de azt igen, hogy valakivel, egy közeli hozzátartozóval aznap történik valami. Hétfő késő este, amikor hazaértem, az emailek között ott várt a gyászos üzenet: meghalt Görömbei András. Hajnalig nem aludtam el, róla s az életünkről gondolkodtam.

Móser Zoltán (1946) író, fotográfus.

2. Életünkön gondolkodva megjelent előttem egy hosszú lépcsősor: a falumban, Tevelen ez vezetett fel a templomig, a temetőig és az iskoláig. A realisa kép rögtön allegorikussá vált, hisz fiatalon ezen megyünk, sietünk, néha futunk fölfelé, hogy felnőttként ott fent megálljunk és idézzünk hosszan, hogy megöregedve innen induljunk vissza. Lefelé lassan jövünk, az utolsó fordulónál tévovázunk, nézünk erre is, arra is, biztatást várva, de az mindig elmarad, viszont jön, amit csak mi hallunk, jön egy hívás valahonnan, valakitől, hogy lépünk le az utolsó fokról. András ezt az utolsó lépést június 30-án, vasárnap tette meg.

3. Halála hírének olvastán nekem egy másik kép is eszembe jutott, amelyet a Turóc megyei Ludrova elhagyott templomában készítettem. Az apszis freskói a Passiót beszél el. Én azt a részletet fényképeztem le, amikor Cirenei Simon segít a keresztet vivő, szenvedő Krisztusnak. Ez jutott eszembe, magamra is gondolva, hogy vajon mi, a közeli-távoli társak, barátok, vajon tudtunk-e segíteni valamiben? Bármilyen kegyetlen is – ez volt a későbbi gondolatom –, másnak a Sorsát nem lehet, és ha lehetne is átvállalni, agyonnyomna. Ezt biztosan tudta Görömbei András is.

4. Amikor megtudtam, hogy sikerült eladniok a debreceni lakásukat, és itt, a Kamaraerdőn venni egy szép és kényelmes családi házat, többször meglátogattam. Beszélgetni keveset tudtunk, mert arra kért, hogy a betegségéről (fájdalmairól) ne érdeklődjek. Ebből következik, hogy inkább nekem kellett erről-arról szólnom, emlékezmem a régi dolgainkra, mert ő általában hallgatott. Szeméből nem volt nehéz kiolvasni (de Kata, felesége is mondta), hogy nagy fájdalmai vannak, amelyet erős akarattal tűrt és viselt. Igen, tűrte, amíg tűrhet.

A legutolsó találkozásunk alkalmával a győri bencés gimnáziumról, jelesen Nádasdi Alfonz atyára terelődött a szó, aki az orosz tanára volt, és abban a megtiszteltetésbe részesítette, hogy minden héten öt küldte az állomásra vonatjegyet venni. (Minden héten felutazott Kodályhoz, akinek gyóntatója és görög-latin tanára volt.)

5. Görömbeiek életébe egyszer „szóltam bele”, de az, hogy sikeresen, az csak utólag derült ki. Pedig az elején nem tűnt annak, ezért meg is ijedtem, visszakoztam volna, de nem lehetett. Történt, hogy Helsinkiben épp akkor jártam, amikor az ottani bölcsészkaron a vendégprofesszor kiküldetése lejárt, és újat kellett keresni. Beszélgetés közben én Görömbei Andrást javasoltam, amelyet örömmel fogadtak. Hazajövet meg is írtam egy rövid levélben, amire egy hosszú válasz érkezett. Ebben taglalta, hogy miért nem jó, szinte lehetetlen, hisz a négy különböző korú leányuk számára ez elképzelhetetlen. Elmúlt fél év vagy talán több is, és hallom, hogy András és a család kint van Helsinkiben, ahol négy évig fog magyar irodalmat tanítani.

Egyszer ki is utaztam meglátogatni őket. Előtte is jártam már ott, azután is, de mindig abban a lakásban volt a szállásom, mindig abban a szobában és abban az ágyban aludtam. Amikor ezt elmeséltem Andrásnak együtt nevtünk azon, hogy én Helsinkiben „ágyrajáró” vagyok.

6. Egy képet mutatok a velünk együtt még fiatal Görömbei Andrásról: 1979 májusában készült Lakitelken, a Fiala Írók Találkozóján. Az első sorban ott ült Illyés Gyula is, és hallgatta András beszédét. De az emlékezetem őriz még egy másik (mozgó) képet

is. Azon az estén többen, Görömbei András, Czakó Gábor, Farkas Árpád magyarázza Agárdi Péternek a kisebbségi sorsot, gyözködik arról, hogy kinek mi a feladata. Bennem örökre él az utolsó találkozás emléke, de ezt a képet sem felejttem, hisz mi mindannyian reménykedtünk a változásban, és hittük, hogy munkánkknak van értelme. Szép is erre gondolni, szomorú is, mert itt oly sok minden megváltozott.

7. Görömbei Andrást eltemették. Ezzel véget ér s befejeződik egy földi pálya, de egyúttal el is kezdődött valami más, valami új: egy sokkal hosszabb út, ahová még sokáig követni tudjuk, ha akarjuk. Ez az egy dolog, ami most – az elvesztés fájdalma, az együttérzés szomorúsága után – megnyugtathat bennünket. És milyen különös – talán magamnak mondom ezt, nyilván biztatásként, arra gondolva, amit nem merünk hangosan kimondani –, hogy csak halálunk után leszünk teljesen szabadok.

